

Presentació de l'Anuari de l'Envelliment de les Illes Balears 2022

15 anys reflectint el treball professional i investigador sobre la realitat i les necessitats de les persones grans

Roda informativa

Dia: dijous, 10 de novembre de 2022

Hora: 10 hores

Lloc: seu de Caixa Pollença, c/ del Conqueridor 5 Palma

Presentació de l'Anuari de l'Envelliment de les Illes Balears 2022 als mitjans de comunicació, amb la intervenció de:

- Eliseo Navarro, catedràtic d'Economia Financera de la Universitat d'Alcalá, que presentarà l'estudi «Impacte de la COVID-19 i de les mesures per combatre-la en les taxes de mortalitat de la població de les Illes Balears».
- Jordi Puiguriquer, metge d'urgències i coordinador de la Unitat de Toxicologia de l'Hospital Universitari Son Espases, que presentarà l'estudi «Influència de la pandèmia en les intoxicacions en la tercera edat».
- Gregorio Molina, director general d'Atenció a la Dependència de la Conselleria d'Afers Socials i Esports de les Illes Balears, que presentarà l'estudi «Evolució de les prestacions i dels serveis del Sistema per a l'Autonomia i Atenció a la Dependència a les Illes Balears».
- Omar Lamin, director insular d'Atenció Comunitària i Projectes Estratègics de l'IMAS, que presentarà l'estudi «El dret a envellir en l'entorn propi. Una oportunitat per avançar envers la transformació dels serveis comunitaris de proximitat».

Presentació pública

Dia: dijous, 10 de novembre de 2022

Hora: 19 hores

Lloc: sala d'actes del Col·legi Oficial de Metges de les Illes Balears, passeig de Mallorca, 42 Palma

Presentació pública de l'Anuari de l'Envelliment de les Illes Balears 2022, amb la intervenció de:

- Fina Santiago, consellera d'Afers Socials i Esports del Govern de les Illes Balears.
- Sofia Alonso, consellera executiva del Departament de Drets Socials i presidenta de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials (IMAS).

- Antoni Bordoy, vicerector de Personal Docent i Investigador de la Universitat de les Illes Balears.
- M. del Carme Orte, catedràtica i professora del Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques i directora de la Càtedra d'Atenció a la Dependència de la UIB i de l'Anuari.

El doctor José Luis Castro de Paz, catedràtic de Comunicació Audiovisual de la Universitat de Santiago de Compostel·la, impartirà la conferència titulada «La visió de la vellesa al cinema: velles i noves representacions».

15è Anuari de l'Envel·liment

L'*Anuari de l'Envel·liment de les Illes Balears* arriba als 15 anys seguint diversos objectius, un dels quals és contribuir a la sensibilització de la societat de les Illes Balears en relació amb l'envel·liment de la població i, especialment, sensibilitzar els qui tenen un paper important en el disseny i l'execució de les polítiques socials.

Enguany s'aporten 22 capítols que reflecteixen el treball professional i investigador que es duu a terme a les Illes Balears i que analitza la realitat de l'envel·liment des de diferents perspectives, com l'impacte de la COVID-19 en les taxes de mortalitat, les intoxicacions, el suïcidi o la solitud, entre d'altres.

«Influència de la pandèmia en les intoxicacions en la tercera edat»

Jordi Puiguriquer Ferrando, metge d'Urgències i coordinador de la Unitat de Toxicologia de l'Hospital Universitari Son Espases

La pandèmia de COVID-19 va comportar nombrosos canvis socials en tots els àmbits i va afectar fins i tot l'àmbit de les intoxicacions.

Tenint en compte les conseqüències de la pandèmia sobre la població més envellida (més del 85% dels morts varen ser de més de 65 anys, i l'aïllament i soledat patida en la fase de confinament estricta varen incidir de manera molt especial en aquest grup d'edat), es va dissenyar un treball per analitzar l'impacte en la gent gran en les intoxicacions, comparant-lo amb altres grups d'edat més joves.

Per això, es varen analitzar tres etapes diferents: pre-pandèmia (2019), post-confinament estricte (2020) i desescalada amb recuperació de la normalitat (2021).

Resultats

De 1.200 intoxicats analitzats, 65 (6,43%) són més grans de 65 anys, gairebé idèntic a períodes previs analitzats (6,7%). Globalment, es va detectar una disminució de les intoxicacions en la fase de confinament, amb un increment de l'edat mitjana dels intoxicats en el 2020 (de 31 a 41 anys).

Les intoxicacions suïcides varen créixer de manera global en la pandèmia (8,71% vs. 21,0%) i les intoxicacions recreatives varen disminuir molt significativament (sense ser 0, com seria esperable).

Anàlisi i conclusions

Analitzant aquestes dades, distribuïdes segons els grups d'edat definits, observam algunes diferències segons els grups d'edat:

- El grup dels més grans de 65 anys es manté pràcticament estabilitzat o constant en les tres etapes, cosa que no succeeix en els altres dos grups.
- La mortalitat per intoxicació d'aquest grup d'edat va ser nul·la, però es va incrementar la necessitat i durada dels ingressos hospitalaris en els casos assistits, la qual cosa suggereix més complexitat en els casos atesos per aquest motiu.
- La disminució molt significativa de les intoxicacions recreatives (especialment les alcohòliques i per drogues d'abús) en el confinament, per les restriccions de mobilitat, va incidir en un perfil de turisme recreatiu vinculat als més joves.
- L'increment de les intoxicacions suïcides en l'etapa postpandèmia s'han centrat en els altres dos grups d'edat més joves (sobretot, en adolescents). La resiliència o capacitat d'adaptació

a les adversitats vinculada a l'edat podria ajudar a entendre aquests resultats en la gent gran.

«Impacte de la COVID-19 i de les mesures per combatre-la en les taxes de mortalitat de la població de les Illes Balears»

Eliseo Navarro, catedràtic d'Economia Financera de la Universitat d'Alcalá

En aquest treball es quantifica l'impacte de la pandèmia per COVID-19 i de les mesures adoptades per combatre-la en la població resident de les Illes Balears.

L'estudi no se centra en el nombre de defuncions sinó en la variació relativa en les probabilitats de defunció per edat i sexe. És a dir, quant va augmentar la probabilitat de morir d'un individu amb una determinada edat i sexe el 2020 en comparació amb el període 2018-2019. Per tant, l'estudi se centra en la intensitat amb què la COVID-19 va afectar els diferents trams d'edat distingint entre homes i dones.

Resultats a les Illes Balears

- Reducció extraordinària en la mortalitat dels infants i adolescents dels dos sexes.
- Reducció de menys intensitat en joves fins a 25 anys.
- L'increment més acusat en les probabilitats de defunció es va concentrar en les dones d'entre 30 i 40 anys i no, com caldria esperar, en les edats avançades. Aquest fenomen gairebé no s'observa en els homes de les Illes Balears.
- En les edats avançades l'impacte es va centrar en els homes d'entre 70 i 85 anys i les dones d'entre 80 i 90 anys, encara que en aquestes darreres amb molta menys intensitat.

Comparació amb la resta d'Espanya

- En les dues poblacions es produeix una reducció importantíssima de la mortalitat d'infants i adolescents dels dos sexes.
- En les dues poblacions, un dels col·lectius més afectats va ser el de les dones d'entre 30 i 40 anys.
- En la població espanyola s'observa un increment intens en la mortalitat dels homes entre 20 i 45 anys que no es veu en la població de Balears.
- L'impacte en la població de més de 60-65 anys va ser molt més intens en el conjunt d'Espanya que en la població de les Illes Balears en els dos sexes.

«Evolució de les prestacions i dels serveis del Sistema per a l'Autonomia i Atenció a la Dependència a les Illes Balears»

Gregorio Molina Paniagua, director general d'Atenció a la Dependència de la Conselleria d'Afers Socials i Esports de les Illes Balears

En aquest article es descriu l'evolució de les prestacions i dels serveis del Sistema per a l'Autonomia i Atenció a la Dependència (SAAD) a les Illes Balears, des de la implementació de la Llei 39/2006, de 14 de desembre, de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència, fins a l'actualitat.

En la seva evolució, destaca un fort creixement de totes les prestacions. Si es compara amb la resta de l'Estat, entre els anys 2008 i 2021, se'n pot identificar una tendència a l'alça clara, amb una variació del 545,6%:

- A les Illes Balears predomina la prestació econòmica per a cures a l'entorn familiar, on el sistema atén més de 18.444 perceptors, amb un import de més de 50 milions d'euros anuals.
- El servei d'atenció residencial ha tingut una Tc = 329,5% i ha passat dels 647 als 2.779 usuaris. La prestació de centre de dia, amb una Tc = 998,8%, ha passat dels 168 als 1.846 usuaris.
- El servei d'ajuda a domicili ha multiplicat per 11 els usuaris i ha passat dels 123 als 1.453.
- El servei de teleassistència domiciliària també ha augmentat exponencialment i té una Tc = 710,5%. Després de multiplicar-se per vuit, ha arribat als 10.472 beneficiaris.

Si es compara el pes de cada una de les prestacions del SAAD a les Illes Balears amb la mitjana de l'Estat, a les Illes destaquen la prestació econòmica per a cures a l'entorn familiar, amb gairebé 15 punts per sobre de la mitjana; el servei de promoció de l'autonomia personal, amb gairebé 6 punts, i el servei residencial, amb més de 3 punts.

A l'altre extrem, presenta un dèficit de cobertura a les prestacions del servei d'ajuda a domicili, a la prestació econòmica vinculada al servei i a la prestació de teleassistència domiciliària.

Per pal·liar aquesta situació, és necessari continuar reforçant el SAAD i augmentar els recursos destinats a aquestes prestacions.

La despesa per al SAAD a les Illes Balears ha experimentat un fort creixement. La CCAA ha passat de finançar 56,4 milions d'euros el 2012 a 165,4 el 2021 (Tc = 193,38%). El finançament de l'AGE ha estat d'un total de 32,1 milions d'euros, una xifra que suposa un 16,3% del total de la despesa envers el 83,7% de la comunitat autònoma.

Considerant la relació que hi ha entre edat i dificultat per fer les activitats bàsiques de la vida diària i la situació demogràfica de les Illes Balears, l'atenció a les persones en situació de dependència és i serà un dels reptes principals de les polítiques socials.

«Influència de la pandèmia en les intoxicacions en la tercera edat»

Jordi Puiguriquer Ferrando, metge d'Urgències i coordinador de la Unitat de Toxicologia de l'Hospital Universitari Son Espases

La pandèmia de COVID-19 va comportar nombrosos canvis socials en tots els àmbits i va afectar fins i tot l'àmbit de les intoxicacions.

Tenint en compte les conseqüències de la pandèmia sobre la població més envellida (més del 85% dels morts varen ser de més de 65 anys, i l'aïllament i soledat patida en la fase de confinament estricta varen incidir de manera molt especial en aquest grup d'edat), es va dissenyar un treball per analitzar l'impacte en la gent gran en les intoxicacions, comparant-lo amb altres grups d'edat més joves.

Per això, es varen analitzar tres etapes diferents: pre-pandèmia (2019), post-confinament estricte (2020) i desescalada amb recuperació de la normalitat (2021).

Resultats

De 1.200 intoxicats analitzats, 65 (6,43%) són més grans de 65 anys, gairebé idèntic a períodes previs analitzats (6,7%). Globalment, es va detectar una disminució de les intoxicacions en la fase de confinament, amb un increment de l'edat mitjana dels intoxicats en el 2020 (de 31 a 41 anys).

Les intoxicacions suïcides varen créixer de manera global en la pandèmia (8,71% vs. 21,0%) i les intoxicacions recreatives varen disminuir molt significativament (sense ser 0, com seria esperable).

Anàlisi i conclusions

Analitzant aquestes dades, distribuïdes segons els grups d'edat definits, observam algunes diferències segons els grups d'edat:

- El grup dels més grans de 65 anys es manté pràcticament estabilitzat o constant en les tres etapes, cosa que no succeeix en els altres dos grups.
- La mortalitat per intoxicació d'aquest grup d'edat va ser nul·la, però es va incrementar la necessitat i durada dels ingressos hospitalaris en els casos assistits, la qual cosa suggereix més complexitat en els casos atesos per aquest motiu.
- La disminució molt significativa de les intoxicacions recreatives (especialment les alcohòliques i per drogues d'abús) en el confinament, per les restriccions de mobilitat, va incidir en un perfil de turisme recreatiu vinculat als més joves.
- L'increment de les intoxicacions suïcides en l'etapa postpandèmia s'han centrat en els altres dos grups d'edat més joves (sobretot, en adolescents). La resiliència o capacitat d'adaptació

a les adversitats vinculada a l'edat podria ajudar a entendre aquests resultats en la gent gran.

«El dret a envellir en l'entorn propi. Una oportunitat per avançar envers la transformació dels serveis comunitaris de proximitat»

Omar Lamin, director insular d'Atenció Comunitària i Projectes Estratègics de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials (IMAS)

L'article gira al voltant de l'estratègia de l'IMAS davant el Repte Demogràfic i d'Envelliment Actiu i Saludable 2022-2030, el qual cerca oferir serveis de qualitat a les persones de més de 60 anys de Mallorca per tal de fomentar un envelliment actiu i saludable.

L'estratègia s'emmarca en un moment de canvis i transició, on és necessari transformar la forma de dissenyar i construir serveis, fer-los més inclusius i oberts dins la comunitat, i que compleixin els desitjos i les expectatives de les persones a qui van destinats.

Algú que, per exemple, viu a Inca i dorm tot sol, perquè així ho ha decidit, vol anar a una residència a Palma a conviure amb 200 persones més i a compartir habitació amb un desconegut? O s'estimaria més continuar a Inca, al seu entorn, un lloc que coneix, amb persones que coneix, amb serveis de suport, que respectin els seus plans i projecte de vida?

Aquesta premissa és la que ha mogut l'IMAS a dissenyar l'estratègia. A l'hora de planificar i avaluar els serveis i recursos, s'han de tenir en compte les persones expertes, però, sobretot, les persones destinatàries, que són les protagonistes. Com Carl Rogers proposava a l'enfocament psicoterapèutic, la premissa de la qual s'ha de partir és «qui més coneixement té d'una persona és ella mateixa».

Noves polítiques públiques

S'ha d'avançar cap a una política que creï serveis i recursos de proximitat, que ofereixi igualtat d'oportunitats per a totes les persones, amb criteris d'accessibilitat universal i igualtat. Aquests serveis han de formar i ser part de la comunitat, on la persona continuï exercint els seus drets i deures, que reconguin la dignitat que té tothom.

S'han de dissenyar polítiques públiques per fomentar el dret d'envellir en companyia, eliminar o minimitzar situacions de solitud no desitjada i aïllament, oferint un ventall de serveis que s'adaptin a la individualitat i als desitjos de cada persona dins la comunitat.

Els elements clau per a la transformació a l'hora de repensar i planificar polítiques públiques adequades i efectives són els següents:

- Evidències detectades a partir de l'estudi dels interessos, desitjos i necessitats.
- Perspectiva temporal que respongui a les necessitats i demandes actuals, però també amb previsió de futur.
- La coherència de les actuacions públiques també es deu al fet que responen a valors i a prioritats explícites que esdevenen un compromís en la planificació i en el desplegament d'aquesta estratègia.
- Els eixos estratègics i les actuacions parteixen dels objectius i accions concretes, molts d'aquests ja en marxa i que es reforcen, amb un sentit estratègic i una visió compartida, fent una aposta clara per l'experimentació i la innovació.

Per al repte demogràfic i d'envelliment del conjunt de la societat, s'ha de tenir en compte la perspectiva intergeneracional, de gènere, i la coordinació i xarxa.

Tenint en compte les dades i les previsions, s'evidencia un canvi piramidal, un augment en el nombre de persones de més de 60 anys i un augment de l'esperança de vida, sobretot pel que fa a la dona.

Participació ciutadana

Per tal d'adaptar les propostes a la nova realitat social s'ha d'avançar envers un model d'atenció integral i centrat en la persona. Les persones han de ser al centre de l'acompanyament, s'ha de reconvertir el seu rol en un rol actiu i fer que siguin participants en la presa de decisions. Cal saber les seves necessitats, desitjos, interessos, capacitats, etc.

La participació de les persones ha de ser independentment de la seva condició física o cognitiva. S'han d'oferir coneixements, relacions socials i, sobretot, s'han de capacitar les persones per a una participació crítica.

Atenció individual i suport al projecte de vida

També s'ha de donar sentit personal i social a la vida de les persones, desenvolupant plans d'atenció individuals i donant suport als seus projectes de vida, sempre des de la garantia de l'exercici dels seus drets i deures. S'han d'acostar els serveis a les persones i dignificar i facilitar la continuïtat del projecte de vida individual amb els recursos i/o serveis que es necessiten en cada moment. En definitiva, es tracta de crear serveis pròxims, flexibles i adaptables.

Tothom té un projecte de vida i els serveis han d'oferir l'acompanyament i els recursos necessaris per aconseguir-lo. S'ha de generar un lloc de trobada, diàleg, convivència i

participació, on el temps es visqui de forma activa, creativa i crítica, amb equilibri i harmonia, amb solidaritat i compromís amb la societat.

També s'ha de concretar la inversió en prevenció de les situacions de dependència i promoció de l'autonomia, així com abordar la solitud no desitjada i l'aïllament, incloure mesures d'acompanyament i atenció integrals de base comunitària, fomentar l'assistència domiciliària i la integració entre l'atenció social i sanitària en l'àmbit territorial.

L'envelliment actiu

L'etapa d'envelliment ha de servir per explorar vivències noves, dedicar-se temps a un mateix, crear nous vincles d'amistat mantenint-ne els antics i també fer servir, aprofitar i compartir l'experiència. Ha de ser una etapa d'apoderament personal, de projectes nous i d'il·lusió.

L'envelliment actiu és definit com el procés d'optimització de les oportunitats de salut, participació i seguretat per millorar la qualitat de vida de les persones a mesura que envelleixen. Aquesta consecució requereix de manera imprescindible l'acció intersectorial i, alhora, el reconeixement de les persones grans com a persones actives.

Les polítiques actuals i futures haurien de tenir en compte els eixos estratègics següents:

- Dret a gaudir de l'entorn de proximitat al llarg de la vida.
- Entorn inclusiu, accessible i amigable.
- Recerca i planificació per un repte demogràfic equitatiu.

Un altre dels temes tractats és el foment de l'autonomia a partir d'entorns inclusius i accessibles per a tothom. Concretament, s'ha remarcat la necessitat de treballar junts cap a l'accessibilitat universal per garantir la participació de les persones.

La bretxa digital és un altre gran repte que han d'afrontar les polítiques públiques, sobretot a causa del distanciament entre les persones grans i la resta de la societat actual. Les persones grans han de fer un esforç encara més gran que la resta per adaptar-se i evolucionar al mateix ritme que la tecnologia.

A més, cal potenciar la figura del voluntariat actiu com una fórmula per promoure l'envelliment actiu de les persones grans.

Les pautes principals del full de ruta «Una Mallorca per a totes les persones: estratègia davant el Repte Demogràfic i d'Envelliment Actiu i Saludable (2022-2030)» de l'IMAS preveuen accions fins l'any 2030, coincidint així amb la temporalitat de la Dècada de

l'Envelliment Saludable (2021-2030) que l'ONU va decretar per remarcar la necessitat de prevenir el deteriorament físic i cognitiu d'una població cada vegada més envellida.

En definitiva, es vol facilitar l'envelliment al mateix entorn de cada persona, donar resposta als reptes actuals i avançar cap a una Mallorca més justa, accessible i equitativa en tots els cicles de la vida a partir d'una tasca transformadora conjunta entre administracions, entitats i organismes.